

ІНФОРМАЦІЙНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОБРАЗІВ ХУДОЖНЬОГО ВИДАННЯ РІЗНИХ НАЦІЙ

Федина Б.І.

к.т.н., доцент, кафедра «Комп'ютерних технологій у видавничо-поліграфічних процесах», Львівський університет «Львівська політехніка»

Лисий Ю.М.

аспірант, кафедра «Комп'ютерних технологій у видавничо-поліграфічних процесах», Львівський університет «Львівська політехніка»

***Анотація.** У роботі розглядаються інформаційні аспекти створення образів у художньому оформленні книг різних націй. Особливу увагу приділено візуальним та культурним кодам, які передаються через обкладинки та ілюстрації видань. Досліджено вплив національних традицій, історичних контекстів і художніх шкіл на формування образів. Наведено приклади з української книжкової графіки епохи романтизму.*

***Ключові слова:** КНИГИ, ІЛЮСТРАЦІЯ, ОБРАЗ, АНАЛІЗ, ОФОРМЛЕННЯ, КУЛЬТУРА, ОБКЛАДИНКА, ШРИФТ, ВИДАННЯ.*

Вступ

У сучасному інформаційному суспільстві художнє оформлення книг відіграє важливу роль не лише як засіб естетичного впливу, а й як носій національних і культурних ідентичностей. Образи на обкладинках книжкових видань – це візуальна мова, яка формує перше враження про твір, впливає на сприйняття змісту та несе в собі важливу інформацію про культуру, історію та традиції певного народу. Особливої уваги заслуговує аналіз таких візуальних образів у контексті художніх видань різних націй, оскільки саме через них відбувається міжкультурна комунікація, трансляція національних цінностей та збереження культурної спадщини. Дослідження інформаційних аспектів створення таких образів дозволяє краще зрозуміти роль візуального мистецтва в книговидавничому процесі та культурному розвитку суспільства загалом.

У дослідженні інформаційних аспектів створення образів у художніх виданнях різних націй особливу увагу заслуговує польська література ХІХ століття. Цей період був надзвичайно багатим як з точки зору художнього наповнення, так і поліграфічного оформлення видань, що зберегли свою мистецьку й національну цінність до сьогодні.

Поряд із Польщею, аналогічні процеси можна спостерігати і в літературній традиції Німеччини, де образи у художніх виданнях тісно пов'язувалися з ідеями романтизму, національного самоствердження та культурної ідентичності. Візуальна й текстова компоненти часто були засобом трансляції філософських, естетичних і соціальних концептів, що формували спільне уявлення про німецьку культуру в очах читача.

Українська література цього періоду, попри складні історичні умови, демонструвала потужний потенціал у створенні власного образного простору, в якому народні мотиви, етнографічні деталі та глибока символіка стали ключовими елементами ідентифікації нації. У художніх виданнях українських авторів особливу роль відігравала ілюстративна складова, що допомагала закріпити в свідомості читача національно значущі образи.

Таким чином, аналіз художніх видань Польщі, Німеччини та України дозволяє простежити спільні і відмінні підходи до візуального та текстового формування образів, які виконували як мистецьку, так і інформаційно-культурну функцію.

Мета та задачі дослідження

Метою дослідження є аналіз інформаційних аспектів створення візуальних образів у художніх виданнях різних націй, виявлення національних, культурних та естетичних особливостей їх оформлення, а також визначення ролі цих образів у передачі культурних кодів, ідентичності та художнього змісту видання.

Задачі дослідження:

- визначити ключові інформаційні аспекти, які впливають на формування художнього образу в оформленні книжкових видань різних національних культур;
- проаналізувати приклади візуального оформлення українських книг епохи романтизму та зіставити їх з тенденціями інших націй для виявлення спільних та відмінних рис;
- дослідити, які особливості культурних традицій та історичного контексту різних націй відображаються в образах персонажів у художній літературі та ілюстраціях;
- порівняти підходи до візуалізації та оформлення обкладинок книг у різних країнах та визначити, як це відображає національні особливості та культурні стереотипи.

Основна частина

XIX століття стало добою активного розвитку польської літератури, що охоплювала широкий спектр жанрів – від драм і публіцистики до поезії та романів. Одним із провідних напрямів став романтизм, що не лише виражав загальноєвропейські естетичні ідеї, а й глибоко вкорінився у національному контексті. Постаті Адама Міцкевича, Юліуша Словацького й Ципріяна Каміля Норвіда стали символами боротьби за культурне відродження Польщі, яка в цей період втратила незалежність. Образи у виданнях того часу передавали національну тугу, історичну пам'ять та ідеали свободи.

У німецькому культурному просторі значну роль у формуванні образів у художніх виданнях відігравали Фрідріх Август Вольф, Грубер Йона Ісаакович, а

також брати Грімм, які популяризували народну казку як джерело національного духу та колективної пам'яті. Їхні твори вирізнялись поєднанням фольклорних мотивів із глибокими моральними й соціальними посланнями. Видання часто супроводжувались характерними ілюстраціями, які візуалізували ключові сцени та підкреслювали символіку текстів.

В українській літературі XIX століття образи в художніх виданнях були тісно пов'язані з національним відродженням, фольклором і селянською культурою. Постаті Тараса Шевченка, Олександра Білецького та Івана Бойка сприяли формуванню національної ідеї через слово і друковану форму. Їхні твори наповнені символами рідної землі, боротьби за гідність і збереження народної пам'яті. Оформлення українських видань того часу включало етнографічні елементи, орнаменти та образи, що підсилювали естетичну та ідеологічну виразність літературного твору.

Окремо варто зазначити увагу, яку видавці XIX століття в Польщі, Німеччині та Україні приділяли інформаційному наповненню вихідних даних книги. У польських виданнях детально фіксували гарнітуру, кегель, техніку друку та матеріали виготовлення, що забезпечувало глибше розуміння естетичної концепції книги як мистецького об'єкта. Подібна практика спостерігалась і в німецьких виданнях, де типографіка, якість паперу та методи ілюстрації були частиною загального мистецького задуму, що підкреслював інтелектуальну глибину твору. В Україні, попри складні технічні умови, також приділялася увага оформленню – особливо в народно-освітніх виданнях, де використовували етнографічні мотиви й локальні стилістичні особливості.

Загалом, інформаційні характеристики оформлення відігравали важливу роль у трансляції національних ідей та художнього смаку кожної культури. На відміну від сучасних тенденцій до мінімалізму, які часто спрощують зовнішнє оформлення, історичні видання були більш відкритими в демонстрації технічних та стилістичних параметрів, що дозволяло читачеві сприймати книгу як багатшаровий культурний артефакт.

Шрифтові традиції.

Історичний розвиток шрифтів теж відіграє значну роль у створенні художнього образу книги. Устав, як одна з найдавніших форм кириличного письма, вирізнявся строгою симетрією, чіткістю та прямолінійністю. Він символізував сакральний характер текстів, часто використовувався у релігійних книгах Київської Русі. Його антикварна структура зберегла культурну спадщину у вигляді окремих церковних видань [3].

Скоропис, навпаки, представляв гнучкість і декоративність. Його швидкість виконання, естетика та зручність сприяли широкому використанню в художніх книгах. У порівнянні з українськими виданнями, де зчитуваність часто була низькою, польські приклади скоропису демонстрували вищу якість і зрозумілість.

Сучасні приклади: гарнітури та технології.

Шрифт Times New Roman, популярний у художніх текстах із елементами історизму, вдалий для створення атмосфери минулих епох. У сучасних польських дитячих книгах зустрічається Baltica – шрифт із широкими прописними знаками, який забезпечує легкість читання для юних читачів [4]. Завдяки наявності повної інформації про шрифт та кегль у вихідних даних, аналіз таких видань стає можливим та змістовним.

Польща. Візуально-інформаційні засоби оформлення книжкових видань: аналіз шрифтів, композиційних рішень та ілюстрацій

У художніх виданнях XIX–XX століть інформаційне наповнення не обмежувалося лише текстовим змістом. Істотну роль у сприйнятті літературного твору відігравали візуальні елементи – шрифт, композиція, ілюстрації, декоративні елементи. Польські книжки, зокрема романтичного періоду, вирізнялися винятковою увагою до оформлення. У порівнянні з українськими виданнями того ж періоду, польські книги часто демонстрували значно більшу повноту вихідних даних – включаючи розмір кегля, гарнітуру, техніку ілюстрування [2]. Це, у свою чергу, сприяє глибшому аналізу матеріалу.

Особливістю польських книжкових видань є їхня інформаційна насиченість. Сучасні друковані видання дедалі частіше тяжіють до мінімалізму: відсутні шрифтові специфікації, тип гарнітури або технічні дані щодо композиційного оформлення. Натомість польські книжки XIX століття демонструють чітко виражене прагнення до передачі не лише змісту, а й національного художнього коду через оформлення.

Шрифти.

Окрему увагу заслуговує аналіз шрифтів (табл. 1), які використовувалися в книжкових виданнях того часу.

Таблиця 1 – Аналіз польських шрифтів

№	Автор	Шрифт	Кегль	Насиченість	Контрастність	Класифікація
1.	Julian Tuwim	Устав, основний відсутній	-	не насичений	малоконтрастний	гротеск
2.	Juliusz Susak	Скоропис	-	насичений	контрастний	рукописний
3.	Valdas Petrauskas	Taims	14	не насичений	не контрастний	антиква
4.	Petras Cvirka	-	-	не насичений	малоконтрастний	егіпетський
5.	Народна казка	Baltika	16	не насичений	малоконтрастний	гротеск
6.	Aleksandras Volkovas	Baltika	12	не насичений	малоконтрастний	гротеск
7.	Vytautas Masevičius	Baltika	12	не насичений	малоконтрастний	гротеск

Серед них – устав, скоропис, гарнітури типу Times New Roman і сучасні шрифти, такий як Baltica. Устав, як найдавніша форма кириличного письма, вирізнявся строгістю, симетричністю та чіткою геометрією літер. Він був складним у виконанні, але забезпечував надзвичайно високу читабельність. Це був шрифт епохи формалізму, призначений для передачі сакральних та офіційних текстів.

Скоропис, натомість, уособлював швидкість, ефективність і певну витонченість. Його використання в книжках надавало тексту динаміки та візуальної виразності. У деяких сучасних перевиданнях класичних текстів (зокрема й у порівнюваних польських) можна побачити адаптацію скоропису для декоративних заголовків, початкових літер, що додає книжці характеру та індивідуальності.

Особливий інтерес викликає шрифт Baltica, який активно використовується в книжках для молодших читачів. Завдяки широким літерам, чітким лініям і помірному контрасту цей шрифт забезпечує комфортне читання навіть при невеликому кеглі. Згаданий приклад польської книги з 16-м кеглем демонструє уважне ставлення до читацького комфорту, що важливо з педагогічної точки зору.

Ілюстрації.

Книжкове оформлення також передбачає взаємодію з ілюстративним рядом. У польських виданнях часто використовувалися змішані техніки – акварель у поєднанні з тушшю, пастель із графітним олівцем. Ці техніки дозволяли досягати як декоративного ефекту, так і глибокого змістового навантаження. Ілюстрація не лише доповнювала текст, а й комунікувала з читачем через кольори, форми, композиційне вирішення, передаючи емоції, культурний підтекст і національні особливості (табл. 2).

Таблиця 2 – Аналіз польських ілюстрацій

№	Автор	Автор ілюстрацій	Ілюстрація	Кольорова гамма	Техніка	Матеріал
1.	Julian Tuwim	-	+	ахроматична	гравюра	туш
2.	Juliusz Susak	-	-	-	-	-
3.	Valdas Petrauskas	Alfreda Ginraliene	+	хроматична	графічна техніка	олівець
4.	Petras Cvirka	V. Banys	+	хроматична	живопис	акварель
5.	Народна казка	Sigitas Sniras	+	хроматична	рисунок	пастель
6.	Aleksandras Volkovas	Leonidas Vladimiskis	+	хроматична	живопис	акварель
7.	Vytautas Masevičius	Povilas Kuprys	+	хроматична	змішана техніка	кольорові олівці, ручка

Таким чином, візуально-графічне оформлення книжки виступає не просто засобом подачі інформації, а й повноцінним учасником літературного твору. Польські книжкові видання XIX століття демонструють, як типографія,

ілюстрація й композиція можуть втілювати культурну ідентичність та національний художній стиль, слугуючи основою для глибшого пізнання літературної спадщини.

Візуально-графічні особливості оформлення ілюстрацій, шрифтів художніх видань Польщі.

У дослідженні національних особливостей образів у художніх виданнях важливу роль відіграє аналіз оформлення обкладинок, які виконують не лише естетичну, а й інформативну функцію. Обкладинка є першим візуальним контактом читача з книгою, а тому несе у собі символічне та семантичне навантаження. Саме у XX столітті, зокрема у польському та литовському книгодрукуванні, можна прослідкувати виразні прагнення передати національний контекст через іконографіку, кольорову палітру та типографічне рішення.

Польські обкладинки початку XX століття демонструють активне використання історичних символів, архетипічних образів, а також кольорової драматургії. Наприклад, у книзі «Слово о полку Ігоревім» у перекладі Юліана Тувіма обкладинка витримана у насичених червоних тонах, які викликають асоціації з героїзмом, кров'ю та бойовим духом [1]. Зображення вершників у кольчугах, що рушають у бій, у поєднанні з реалістичним фоном – лісом, річкою, горами – формують драматичний, але правдивий історичний наратив.

Інший приклад – обкладинка з зображенням Нестора Літописця, яка виконана у темно-зелених, коричневих і чорних тонах. Такий вибір палітри створює глибину і додає серйозності. Ілюстрація літописця, зануреного у працю, натякає на сакральність тексту, історичну значущість та культурну спадщину. Чіткість охристого шрифту на темному тлі підкреслює важливість імені та змісту.

Книга «Шахеразадові казки» пропонує спокійну, пастельну палітру, яка гармонійно поєднує зображення природи з текстовим наповненням. М'які сині та коричневі тони посилюють враження містики, затишку та внутрішньої гармонії, що відповідає тематиці східних казок.

У книзі «Лисиці хитрості» видно поєднання символічного зеленого фону – кольору природи і життя – з яскраво-оранжевими образами лисиць, що створюють ілюзію руху, веселощів та мудрості. Однак відсутність назви на обкладинці дещо ускладнює перше враження про зміст книги, тоді як ім'я автора, подане чітко, компенсує цей недолік лише частково.

Ілюстрація до дитячої книги «Вовк і козенята» вирізняється контрастним поєднанням синього та жовтого, що передає як відчуття безпеки та спокою (синій), так і радості та теплоти (жовтий). Простий, яскравий дизайн обкладинки полегшує сприйняття для дитячої аудиторії та водночас відображає сюжетну динаміку.

Особливою візуальною метафорикою наділена обкладинка книги «Таємниця покинутої фортеці». Комбінація білого кольору, як символу невизначеності з теплими охристими відтінками замку та жовтим – ракети – створює образ мандрівки між минулим і майбутнім. Тут обкладинка виступає як

своєрідна карта для читача: вона натякає на багатовимірний сюжет і поєднує історичну символіку з науково-фантастичним елементом.

Нарешті, яскравий анімаційний стиль книги «Juodojo Dzentelmeno galas» – приклад вдалого використання іронії в дизайні. Веселий персонаж, карлик з гарматою, встановлює ігровий тон ще до відкриття книги. Це рішення особливо ефективно для молодіжної аудиторії, яка цінує гумор та нестандартний підхід у візуальному оформленні.

Таким чином, аналіз обкладинок художніх видань показує, що саме візуальна подача допомагає не лише зацікавити читача, а й передати національну самобутність, історичний контекст та художню інтенцію (табл. 3). Польські книжкові обкладинки ХХ століття є вдалим прикладом глибокої симбіозу ілюстративного стилю, кольорової гармонії та типографіки у формуванні образу книги як культурного артефакту [11].

Таблиця 3 – Аналіз польських обкладинок

№	Автор	Обкладинка	Матеріал	Гамма
1.	Julian Tuwim	тверда палітурка	глянець	хроматична
2.	Juliusz Susak	тверда палітурка	глянець	хроматична
3.	Valdas Petrauskas	тверда палітурка	матовий	хроматична
4.	Petras Cvirka	м'яка	матовий	хроматична
5.	Народна казка	м'яка	матовий	хроматична
6.	Aleksandras Volkovas	м'яка	матовий	хроматична
7.	Vytautas Masevičius	м'яка	матовий	хроматична

Німеччина. Аналіз шрифтів, ілюстрацій, обкладинок у художньому оформленні книг

У німецьких виданнях XVIII–XIX століть можна спостерігати низку проблем, пов'язаних із шрифтами. Насамперед – відсутність чіткої інформації про назви шрифтів у вихідних даних. Це ускладнює ідентифікацію, редагування чи відтворення текстів, особливо в умовах діджиталізації. Відсутність назви шрифту може спричинити неправильне відображення тексту або викривлення авторського стилю. Німецька мова має складну граматику та велику кількість знаків, що потребує спеціально розроблених шрифтів. У XIX столітті з'являлися нові гарнітури, адаптовані до мовних особливостей, але видавці часто продовжували користуватися застарілими й складними для читання шрифтами, внаслідок чого їхня типографіка залишалась консервативною.

Шрифти.

Шрифт «Конкорд» (Павло Єршов, 1994). Оснований на латинському Univers, цей кириличний шрифт став популярним в Україні. Його малоконтрастність, наявність зарубок і помірна насиченість дозволяють використовувати «Конкорд» у широкому спектрі друкованої продукції – від газет до веб-дизайну [12].

Гротеск без зарубок. У низці видань використано беззарубкові шрифти типу гротеск, що легко пізнаються за відсутністю декоративних елементів. Вони не насичені, малоконтрастні, призначені для заголовків або читабельного основного тексту.

Малоконтрастні шрифти з округлими формами. Такі шрифти створюють елегантний і м'який візуальний ефект, що особливо доречно для казкових сюжетів. Їх плавні лінії та невелика варіативність товщини створюють відчуття гармонії.

Буквиці як декоративний елемент. Відсутність унікального шрифту часто компенсується використанням декоративних букв (буквиць) на початку абзаців. Вони акцентують увагу, додають стилістичного різноманіття й підтримують жанрову атмосферу, зокрема в дитячій літературі.

У деяких випадках шрифт із зарубками залишається малоконтрастним і не насиченим, або навпаки – без зарубок, але з чітким поділом на елементи. Це свідчить про намагання зберегти читацьку зручність, водночас адаптуючи типографіку до особливостей конкретного твору.

Таким чином, типографіка в художніх виданнях відіграє не менш важливу роль, ніж ілюстративний чи композиційний дизайн (табл. 4). Вибір шрифту здатен як підкреслити настрій твору, так і вплинути на сприйняття тексту, особливо в дитячій, казковій або історичній літературі.

Таблиця 4 – Аналіз німецьких шрифтів

№	Автор	Шрифт	Насиченість	Контрастність	Класифікація
1	Jona Gruber	Конкорд	не насичений	малоконтрастний	антиква
2.	Friedrich Wolf	-	не насичений	малоконтрастний	гротеск
3.	Auflage, Der Kinderbuchverlag	-	не насичений	малоконтрастний	антиква
4.	Ursula Dorge	-	не насичений	малоконтрастний	египетський
5.	Der bruder Grimm	-	не насичений	малоконтрастний	антиква
6.	Hannelore Wegener	-	не насичений	малоконтрастний	гротеск

Ілюстрації 1800-х років були переважно реалістичними, зображуючи справжніх людей та події з історії, літератури та повсякденного життя. Однією з технік був акварельний живопис, де художник використовував прозорі фарби для створення яскравих, хоча в деяких випадках холодних і темних кольорів, характерних для ілюстрацій Ю. І. Криги до дитячих книг.

Іншим поширеним методом була ілюстрація тушшю, зокрема техніка штрихування. Використання пера дозволяло створювати делікатні лінії з різним натиском, а самі ілюстрації часто мали ескізний характер. На противагу цьому, деякі ілюстрації демонстрували яскраві акварельні роботи, що піднімали настрій, з плавними переходами кольору, типові для робіт майстрів початку ХХ століття.

Олівець також був популярним інструментом. Художники використовували різні м'якості олівця для створення чітких штрихів та плавних світлотіньових переходів, що надавало ілюстрації реалістичності, як у відомих обкладинках до літературних творів. Зустрічалася й змішана техніка, де поєднувалися акварель та деталізація тушшю для досягнення різноманітних ефектів (табл. 5).

Таблиця 5 – Аналіз німецьких ілюстрацій

№	Автор	Автор ілюстрацій	Ілюстрація	Кольорова гамма	Техніка	Матеріал
1.	Jona Gruber	Ю.І. Крига	+	хроматична	живопис	акварель
2.	Friedrich Wolf	-	+	ахроматична	графіка	туш
3.	Auflage, Der Kinderbuchverlag	Carl Hoffman	+	хроматична	живопис	акварель
4.	Ursula Dorge	Hans Wiegandt	+	ахроматична	рисунок	графіт, олівець
5.	Der bruder Grimm	Карл Фішер	+	хроматична	змішана живопис/графіка	акварель, туш
6.	Hannelore Wegener	-	+	хроматична	аплікація	папір

Досить незвичайним методом ілюстрування в той час була аплікація, зокрема техніка орігамі. Складні форми одних елементів та простіші обриси інших створювалися шляхом складання, скручування та згинання різноманітного паперу, що робило такі ілюстрації рідкістю у XIX-XX століттях.

Обкладинки.

На німецьких книжкових обкладинках на межі XIX-XX століть спостерігається еволюція художнього вираження, спрямована на передачу внутрішнього світу людини та емоційного забарвлення творів. Перші обкладинки відзначалися стилістичною простотою, де акцент робився на яскравих кольорах та лаконічних формах. З розвитком індустріальної Німеччини дизайн обкладинок ускладнюється, стаючи більш експресивним та насиченим символікою й алегоріями, що відображали тогочасні ідеї та настрої [10].

Аналіз окремих прикладів демонструє різноманіття підходів. Так, суперобкладинка «Das Fliegende Schiff» привертає увагу яскравою палітрою, де кожен колір несе певне символічне навантаження, а зображення літаючого корабля поєднує реалізм з фантастикою. Дитячі видання, такі як «Буммі», вирізняються веселими та зрозумілими кольорами й простими ілюстраціями тварин на природному тлі. Обкладинка «Das Lumpengesindel» вражає насиченістю кольорів та декоративністю зображення півнів. У свою чергу «Der vertauschte Osterhase» використовує яскраві кольори для створення атмосфери тепла та радості, а зображення лисиці й зайця викликає інтригу.

Оформлення класичних казок «Спляча красуня» та «Снігуронька і рожева троянда», також вирізняється увагою до кольору та символізму. У першому випадку яскрава гама підкреслює казкову атмосферу та перемогу добра, а готичний шрифт додає загадковості. У другому – домінуючі синій, білий та акцентний червоний створюють образи спокою, чистоти та пристрасті, відповідно до змісту казки. Загалом, німецькі обкладинки цього періоду є цінним джерелом для розуміння художніх тенденцій та культурних кодів епохи (табл. 6).

Таблиця 6 – Аналіз німецьких обкладинок

№	Автор	Обкладинка	Матеріал	Гамма
1.	Jona Gruber	тверда	глянець	хроматична
2.	Friedrich Wolf	тверда	матовий	хроматична
3.	Auflage, Der Kinderbuchverlag	тверда	матовий	хроматична
4.	Ursula Dorge	тверда	глянець	хроматична
5.	Der bruder Grimm	тверда	матовий	хроматична
6.	Der bruder Grimm	тверда	глянець	хроматична

Візуальне обличчя української книги: аналіз шрифтів, ілюстрацій та обкладинок

У дев'ятнадцятому столітті українська література продовжувала свій бурхливий розвиток у добі романтизму, що знайшло відображення у появі цілої плеяди талановитих письменників та їхніх знакових творів. Цей період характеризувався особливим інтересом до національної історії, фольклору, народної творчості та емоційної сфери людини. Романтичні ідеали свободи, індивідуальності та піднесеного почуття пронизували літературні твори, формуючи унікальний голос української літератури.

Шрифти.

Еволюція шрифту протягом століть відображена в шрифтах історичних книг. Коли книги друкувалися вручну, шрифт був складним і трудомістким. Книжки часто мали нерівності та різні шрифти [9].

З появою друкованих видань шрифт став більш чітким і стандартизованим. У середньовіччі готичний шрифт був популярним, але під час епохи Відродження його замінили шрифтом антикви. Він легше читати, тому він став більш популярним для друку. Шрифт, який використовується в історичних книгах, може багато сказати про епоху, в яку вони були написані. Він може відображати культурні тренди, технологічний прогрес і особисті переваги того часу. У проаналізованих книгах прослідковується історія, що починається з уставу та закінчується сучасною гарнітурою шрифта (табл. 7).

Приклади та візуальний аналіз шрифтів в Україні.

Книга «Дума про військо Ігореве» (1953): переважає рукописний стиль із елементами уставу – стародавнього шрифту з широкими міжбуквеними інтервалами. Важливу роль відіграє ініціал – збільшена орнаментована перша літера з флоральними мотивами. Загальний шрифт – гротеск, малоконтрастний і ненасичений [6].

Bodoni – класичний насичений антиквальний шрифт з високим контрастом, використовується для заголовків. Основний текст – скоропис, інколи важкий для читання через переплетення літер і нерозбірливість почерку.

Шрифт Journal – малоконтрастний гротеск із чіткими геометричними формами та відкритими апертурами. Підтримує кирилицю й латиницю, популярний для логотипів, журналів, веб-дизайну.

Таблиця 7 – Аналіз українських шрифтів

№	Автор	Шрифт	Насиченість	Контрастність	Класифікація
1	-	устав, основний відсутній	Насичений Не насичений	контрастний малоконтрастний	рукописний гротеск
2.	-	-	Не насичений	контрастний	єгипетський
3.	О. І. Білецький	-	Не насичений	контрастний	єгипетський
4.	Українські народні казки	банниківський	Не насичений	малоконтрастний	антиква
5.	Хрестоматія	-	Не насичений	контрастний	антиква
6.	-	шкільна	Не насичений	малоконтрастний	антиква
7.	А. Глібов	-	Не насичений	малоконтрастний	антиква
8.	І.Т. Бойко	Times New Roman	насичений	контрастний	антиква
9.	Т.Г. Шевченко	банниківський	Не насичений	малоконтрастний	антиква

Готичний шрифт (фрактура) – характеризується вертикальними штрихами, часто використовувався у релігійних і юридичних текстах. У рідкісному поєднанні з уставом створює унікальну композицію.

Контрастний шрифт із зарубками – ефектний, проте вимагає обережності у використанні – надмірний контраст ускладнює читання.

Шрифт із округлими літерами – великі та малі літери мають плавні форми, широкий інтерліньяж, що сприяє зручному читанню.

Антиква – традиційний шрифт із високим контрастом і засічками. Читабельний, елегантний, універсальний – застосовується у різних жанрах літератури.

Times New Roman – створений у 1932 році, високий і вузький шрифт із засічками. Широко використовується для офіційної документації, добре читається в друку та на екрані.

Банниківський шрифт – без засічок, із рівними штрихами. Розроблений у 1920-х Іваном Банниковим для української мови. Заборонений радянською владою, але знову використовується з 1990-х років, як один із найвиразніших національних шрифтів [5].

Ілюстрації.

Хроматичні ілюстрації створюють зображення за допомогою кольорів. Вони можуть бути створені різними способами, наприклад малюванням, живописом, графікою та фотомонтажем. Хроматичні ілюстрації часто використовуються для створення реалістичних і емоційних зображень.

Ахроматичні малюнки не використовують кольори. Вони складаються з чорного, білого та сірого відтінків. Абстрактні зображення та драматичний або емоційний ефект часто досягаються за допомогою ахроматичних ілюстрацій. У більшості книгах будуть присутні саме ахроматичні ілюстрації відповідно до року видання [8]. Ілюстрації сьогодення є хроматичні та більш цікавіші для зорового контакту дитини чи підлітка з книгою.

Сучасний світ ілюстрації різноманітний та інноваційний. Ілюстратори створюють роботи, які є як інформативними, так і красивими, використовуючи широкий спектр технік і стилів. Використання цифрових технологій є однією з найпоширеніших тенденцій у сучасній ілюстрації. З використанням цифрових ілюстрацій ілюстратори можуть створювати складні та реалістичні зображення з великою точністю.

Експериментальні техніки та стилі також часто використовують сучасні ілюстратори. Вони можуть створювати роботи, які є унікальними та незабутніми, використовуючи абстрактні форми, яскраві кольори або незвичайні композиції.

Ілюстрації, створені у різноманітних техніках – від уставного письма та візантійської стилізації до ліногравюри та олійного живопису – не лише зображають конкретні сцени з історії, міфів або казок, але й відкривають глядачеві глибший сенс культурної спадщини. Використання графічних засобів виразності, таких як штрих, крапка, лінія, а також тональних та кольорових контрастів, дозволяє художникам досягати емоційної насиченості та історичної достовірності.

Важливою рисою усіх проаналізованих ілюстрацій (табл. 8) є їхня здатність поєднувати естетичну функцію з пізнавальною.

Таблиця 8 – Аналіз ілюстрацій України

Автор	Автор ілюстрацій	Ілюстрація	Кольорова гамма	Техніка	Матеріал
-	Пономаренко А.Ф.	+	ахроматична	графіка (орнаментальні плетінки, заставки)	туш
-	Засенко Л.Ф.	+	ахроматична	графіка	туш
О.І. Білецький	-	+	ахроматична	цифрова графіка	фото
Українські народні казки	А.О. Лівень	+	ахроматична	графіка	туш
Хрестоматія	М.Н. Грох	+	змішана	змішана, живопис/графіка	акварель, туш
Л.Ф. Дунаєвська	К.І. Сулима	+	хроматичні	графіка, живопис	акварель туш
А. Глібов	Г. Глікман	+	ахроматичні	графіка	туш
І. Т. Бойко	А.О. Лівень	+	ахроматичні	гравюра	літорит
Т. Г. Шевченко	В.І. Касіян	+	хроматична	живопис	олія

Через зображення передається не тільки сюжет, але й дух епохи, національні риси, героїка або іронія, що підкреслює роль художника як візуального оповідача [7]. Ілюстрації стають продовженням тексту, розширюють його зміст, акцентують увагу на ключових моментах або контрастах.

Завдяки майстерному володінню технікою, митці створили образи, які живуть власним мистецьким життям – часто вони можуть функціонувати незалежно від тексту, однак у поєднанні з ним створюють повноцінний художній простір.

Таким чином, розмаїття стилів, засобів і технічних прийомів, використаних у проаналізованих ілюстраціях, свідчить про високий рівень ілюстративної культури

та її значення для збереження та передачі культурної пам'яті. Це ще раз підтверджує важливість мистецтва книги як міждисциплінарного явища, що об'єднує літературу, образотворче мистецтво та історію.

Обкладинки.

Обкладинка книги в епоху романтизму в Україні – це не просто декоративний елемент, а повноцінне художнє явище, яке відображає дух часу, національну ідентичність і культурні прагнення епохи. Проаналізовані приклади демонструють багатство стилістичних рішень, технік і символів, використаних українськими митцями для передачі ідей краси, героїзму, гармонії з природою та глибокого зв'язку з історією.

Природні мотиви, орнаментальні елементи, героїчні сюжети та патріотичні кольори формують цілісну візуальну мову, яка не тільки прикрашає книгу, але й активно комунікує з читачем. Вони задають тон твору ще до того, як буде прочитано перше речення. Багато з проаналізованих обкладинок – від стриманої класики «Слова о полку Ігоревім» до яскравої народної стилістики «Закувала зозуленька» – показують глибоку повагу до національної традиції та водночас готовність до експерименту.

Кожна обкладинка має власний наратив, вона відображає не тільки зміст книги, але й емоційний, символічний контекст, у якому вона була створена (табл. 9). Усі ці фактори разом сприяють формуванню національного художнього стилю, що є унікальним і впізнаваним у європейському контексті.

Таблиця 9 – Аналіз обкладинок України

№	Автор	Обкладинка	Матеріал	Гамма
1.	-	тверда	шкіра з тисненням	хроматична
2.	-	тверда	тканина	хроматична
3.	О. І. Білецький	тверда	тканина	хроматична
4.	Українські народні казки	тверда	матовий	хроматична
5.	Хрестоматія	тверда	матовий	ахроматична
6.	-	тверда	матовий	хроматична
7.	А. Глібов	тверда	матовий	хроматична
8.	І. Т. Бойко	м'яка	матовий	хроматична
9.	Т. Г. Шевченко	тверда	матовий	хроматична

Висновок

Обкладинки художніх видань XIX століття відігравали важливу роль не лише як елемент візуального оформлення, а й як носій культурного змісту. У Польщі, Німеччині та Україні вони виступали інструментом комунікації національних цінностей, історичної пам'яті й естетичних ідеалів. Зокрема, українські видання епохи романтизму демонстрували глибоку пов'язаність із фольклором, природою й національною символікою, що виявлялось у кольоровій гамі, декоративних елементах та стилістиці.

Польські обкладинки нерідко поєднували графічну вишуканість із патріотичними мотивами, передаючи дух спротиву та національної гідності. Німецькі ж видання тяжіли до символізму й філософської глибини, що відображалось у виборі тем, шрифтів та композиційних рішень. Усі три національні традиції демонструють, що обкладинка може бути не лише вступом до літературного тексту, а й візуальним виявом національної ідентичності, синтезом художніх та інформаційних функцій.

Список літератури.

1. Скуратівський, В.Т. (Ред.). (1993). Міфологія і література: Нарис взаємодії. Наукова думка.
2. Кісь, О.Р. (2017). Ілюстрація: від малюнка до книги. Основи.
3. Кісь, О.Р. (2014). Ілюстрація: історія, теорія, практика. Основи.
4. Кісь, О.Р. (2016). Основи дизайну: Шрифт, ілюстрація, верстка. Основи.
5. Неупокоева, І.Г. (2015). Шрифт. Історія, теорія, практика. АртЕк.
6. Неупокоева, І.Г. (2013). Шрифтознавство: Навчальний посібник. АртЕк.
7. Прищенко, С.В. (2018). Кольорознавство: Навчальний посібник. Кондор.
8. Лотошинська, Н.Д., & Івахів О.В. (2014). Теорія кольору та кольороутворення: навч. посіб. Львів. Політехніка.
9. Таранов, Н.Н. (1986). Рукописний шрифт. Вища школа.
10. Даниленко, В.Я. (2004). Дизайн. ХДАДМ.
11. Сава, В.І. (2004). Основи техніки творення книги. Каменяр.
12. Стребіж, Н.О., & Куць, Я.Й. (2021). Особливості шрифтів та типографіки у зовнішньому оформленні видань. УАД.